

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з

економічної теорії

на тему:

«Оцінка рівня тіньової економіки України»

Студента 2 курсу групи ОПЗ-21
Москаль В.О.

Науковий керівник:
к.е.н., Вірковська А.А.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Тернопіль – 2017

План

Вступ

1. Теоретико-методологічні основи тіньової економіки.
2. Аналіз сучасних тенденцій розвитку тіньової економіки України.
3. Шляхи детінізації вітчизняної економіки.

Висновок

Список використаної літератури

Вступ

Тіньова економіка - це господарська діяльність, що діє поза державним обліком та контролем, а тому не відображається офіційно в статистичних даних. Більше того «тіньові» підприємства не перерозподіляють власних доходів до бюджетів та державних цільових фондів, також вони не сплачують податків, примножуючи власні прибутки. Для будь-якої держави, зокрема для України -це втрата ресурсів та можливостей ,тому ця проблема є дуже актуальна.

Одночасно функціонуючи тіньовий сектор поряд з легальним, утворює скорочення в бюджеті- нестача податкових надходжень, яке призводить до гальмування економіки країни , оскільки багато проектів не розвиваються.

Тема курсової роботи є актуальною, адже рівень тінізації економіки, досягнув критичного рівня. Звернувшись до досліджень експертів, найвищим темпом розвитку тіньового сектора в Україні є роки з 1994-1998. Тінізація поширювалася на промислове виробництво, особливо паливно-енергетичного комплексу, сільського господарства, приватизації. Був поширений попит на купівлю готівки поза банком , помітні були «неофіційні» готівкові розрахунки.

Встановлено, що на сьогодні реальний рівень тіньової економіки в Україні перевищує допустиме значення і становить загрозу національній безпеці держави, гальмує розвиток економіки.

Курсова робота спрямована на оцінку рівня тіньової економіки в Україні. Об'єктом дослідження виступає тіньова економіка України, а предметом - вплив тіньового сектору на економіку країни.

Явище тіньової економіки та шляхи її запобігання розглянуто у працях таких вчених, як Ю.М. Ванькович, Г.А. Гросман, О. В. Засянська, І.Ю. Кондрат, Т.І. Корягіна, О.А. Кравченко, О.В. Приймак, В.М. Попович, О.О. Прутська, О.В. Турчинов, Ф. А. Шнайдер, О.В. Шарікова, Н.Ш. Шелудько. та багато інших.

Із тіньовою економікою борються віддавна. Про неї яскраво висловився в ХІХ ст. й наш поет Гоголь: «Шахрай на шахраї сидить і шахраєм поганяє».

Мета курсової роботи: дослідження причин виникнення тіньової економіки

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- дослідження сутності явища «тіньової економіки»;
- проаналізувати сучасний стан економіки України;
- пошук шляхів детінізації.

1. Теоретико-методологічні основи тіньової економіки.

Під «тіньовою економікою» розуміють усю сукупність економічної діяльності, що не враховується в офіційній статистиці, і не включають у ВВП країни. Складовою кожної національної економіки є та обставина, що певну частку у ній займає тіньова економіка. Походження терміну «тіньова економіка» є зарубіжним, прийшло до нас року 1930-го. В 1970 році, стає причиною та предметом для великих наукових шукань та досліджень, а з 1980-х.-поширеною темою для міжнародних конференцій. Уперше визначення тіньової економіки запропонував американський науковець Е. Фейг, який включив до неї всю економічну діяльність, яка з будь-яких причин не враховується і не потрапляє до ВВП країни[2,с.456].

Таблиця 1.1

Тлумачення терміну «тіньова економіка» вченими та у літературних джерелах

	Літературні джерела. Імена вітчизняних і зарубіжних вчених.	Трактування терміну «тіньова економіка»
.	Тіньова економіка Інформація з Вікіпедії — вільної енциклопедії.	Тіньова економіка (англ. Black economy, Ghost economy, Shadow economy) — господарська діяльність, яка розвивається поза державним обліком та контролем, а тому не відображається в офіційній статистиці.
.	Thomas J. (зарубіжний науковець)	Тіньова економіка включає ті види економічної діяльності, які не записані на національних дохідних рахунках
.	Попович В. М. вітчизняний науковець	Тіньова економіка – це такий стан розвитку кризових, криміногенних процесів в економіці, коли доходи злочинного походження стали засобом скоєння нових,

		нерідко більш небезпечних злочинів, а отримані за рахунок їх скоєння доходи перестали носити споживчий характер, а трансформувались у базу відтворення незаконних капіталів і криміногенного потенціалу в усіх сферах цивільно-правових, організаційно- регулятивних і суспільно-економічних відносин
.	О. Турчинов (вітчизняний науковець)	«тіньова економіка» – це економічна діяльність, яка не враховується і не контролюється офіційними державними органами, а також діяльність, спрямована на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства
.	О. Ярмоленко	тіньову економіку можна визначити як фактично не контрольоване суспільством виробництво, розподіл, обмін та споживання товарно- матеріальних цінностей та послуг.
.	Б. Контіні (зарубіжний науковець)	ототожнює тіньову економіку як "невидиму" діяльність, яка враховує - тіньову (приховану) економіку і незаконну діяльність.

Джерело: розроблено авторами на основі джерел: [1, 6].

Тіньова економічна діяльність - складне й багатогранне явище, що у будь-яких суспільно-політичних умовах присутнє і розвивається. У виконанні вітчизняної й зарубіжної літературі тепер відсутня чітке загальноприйняте визначення явища, що отримало назву «тіньова економіка». На його визначення використовується різноманітні терміни: підпільна, друга, деструктивна, нерегламентована, неофіційна, кримінальна тощо. В різних країнах називається по-різному: у Франції – називається «підземна», «неформальна» економіка; в

Італії – це «таємна», «підводна»; в Англії – «неофіційна», «підпільна», «схована»; у Німеччині – «стіньова» [11; с. 75].

Багато авторів виділяє різні складові тіньової економіки. Так, економіст Б.Блейдс поділяє тіньову економіку на:

- виробництво легальної продукції, яке ховається від влади у зв'язку з небажанням сплати податків;
- виробництво заборонених товарів і надання заборонених послуг;
- приховані доходи у натуральній формі.

Е. Фейг виокремлює дві основні складові:

1) економічна діяльність, що є легальною, неприхованою, але й такою, що не підлягає оподаткуванню і не враховується офіційною статистикою. Сюди автор включив конкретну діяльність, яка не враховується до валового національного доходу.

2) протизаконність, свідомо приховані економічні дії. До цієї складової автор відносить «заборонену в державі економічну діяльність, кримінальні діяння, а також усі інші види діяльності, які повинні враховуватись і контролюватись державою, однак суб'єкти такої діяльності свідомо її приховують для ухилення від сплати податків або в інших протизаконних діях цілях» [4, с.300,305].

Отже, до складу тіньової економіки, можна віднести такі частини:

1. Прихована економіка. Включає усі легально дозволені види економічної діяльності, в рамках яких має місце не враховане офіційною статистикою виробництво товарів чи послуг. Дана діяльність є прихованою від фіскальній служб.

2. Неформальна економіка. Включає приписки, розкрадання, спекуляції, хабарництво і всякий рід шахрайства, які пов'язані з отриманням і передачею грошей без відому.

3. Підпільна економіка. Включає незаконні види економічної діяльності.

Визначення структури тіньової економіки та класифікація явищ її прояву дозволить більш точно визначати її масштаби, в рамках існуючих методичних підходів до її виміру, а також розробляти більш ефективну державну детінізаційну політику [3].

Економічний зміст тіньової економіки полягає в тому, що це найчастіше - високодохідна (високоприбуткова) діяльність, норма прибутку якої компенсує окремим громадянам або групі людей матеріальні витрати та моральні збитки від ризиків по її здійсненню. Вона не контролюється і не регулюється державною владою, не враховується офіційно у статистичних даних, внаслідок чого її обсяги не входять до складу ВВП і не оподатковуються. Тіньова економіка є джерелом незаконного привласнення частини результатів суспільної праці у вигляді прибутку, майна, цінних паперів тощо з метою збагачення або збільшення легально отриманих доходів (прибутків).

Виділяють три види тіньової економіки [7,с.276]:

1)«Друга» тіньова економіка — це заборонена законом економічна діяльність працівників «білої» (офіційної) економіки, яка приводить до прихованого перерозподілу раніше створеного національного доходу. З точки зору суспільства у цілому «друга» тіньова економіка не виробляє ніяких нових товарів чи послуг: вигодами, які отримуються від «другої» економіки, користуються одні люди за рахунок втрат, які несуть інші люди.

2)«Сіра» тіньова економіка — економічна діяльність по виготовленню та реалізації звичайних товарів та послуг, яка дозволена законом, але не реєструється (зазвичай це дрібний бізнес). На противагу від «другої» економіки, яка абсолютно пов'язана з «білою» (офіційною) економікою та паразитує за її рахунок, «сіра» економіка діє автономно. У цьому секторі виробники або свідомо ухиляються від офіційного обліку, не бажаючи нести витрати (пов'язані з отриманням ліцензій, сплатою податків, мита тощо), або звітування про такий вид діяльності взагалі не враховується.

3)«Чорна» тіньова економіка (економіка організованої злочинності) — заборонена законом економічна діяльність, яка пов'язана з виробництвом та реалізацією заборонених та дефіцитних товарів та послуг. «Чорною» економікою у широкому значенні можна вважати всі види діяльності, які повністю виключені з нормального економічного життя, оскільки вони вважаються несумісними з ним й такими, що його руйнують (наприклад торгівля зброєю чи наркотиками, продаж людей у рабство тощо).

2. Аналіз сучасних тенденцій розвитку тіньової економіки України.

Сучасний стан економіки України відображений і діє у супроводі із загальноекономічною кризою. При таких соціально-економічних умовах неможливо досягти відповідного рівня ефективності виробництва, отримати максимальний прибуток, бути лідером в жорсткій конкурентній боротьбі. Також ускладнення дає велика кількість факторів :корумпована влада(Українська економіка є однією з найбільш корумпованих в світі), зловживання використанням бюджетних коштів; криміналізація суспільства; надмірний податковий тягар для населення, як наслідок невваженої податкової політики; непродуктивний витік капіталів закордон. Крім того, на рівень тіньової економіки впливають опосередковані фактори, такі як війна на Сході країни, несприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура (досягнення цінового дна на ключових товарних ринках вітчизняного експорту), ускладнення товарних відносин із РФ - основним торгівельним партнером, недовіра до дій влади серед населення, політична невизначеність, високий рівень безробіття.

Розглянемо етап формування тіньової економіки в Україні , відомі два етапи розвитку тіньової економіки: спочатку реорганізується галузевий рівень, від міністерств до підприємств, наступний - це територіальний, де створювалася зв'язок між керівництвами регіонів, регіональних силових структур, податкової, а також інших підрозділів держапарату і залежних від них підприємств і органів з криміналітетом . Якщо в державі розроблене законодавство обумовлює рішення цієї проблеми, то своєрідна боротьба легальної та тіньової економік зводиться до мінімуму, а рівень тінізації прагне до таких величин, які не роблять настільки високого негативного впливу. Справа в тому, що чим нижчий рівень розвитку економіки, чим більш значущий її спад, тим більше збільшується податковий тиск на підприємців або індивідуальних виробників[5,с.366].

Верховна Рада на чолі Уряду перетнули межу оптимального рівня, бо сьогодні підприємства вимушені віддавати у вигляді податків 70-80% свого доходу і ще плюс до них нараховуються збори на заробітну плату і собівартість продукції. А це негативно позначається на створенні одного з основних елементів функціонування підприємства - прибутковості, що тільки і може забезпечити його

розвиток. В результаті збільшуються неплатежі, зустрічаються затримки з оплати праці, різко зростає кількість бартерних операцій. Такі перекоси в економіці не відбуваються безслідно як для підприємців, так і для держави, тим більше що саме законодавство держави, перш за все і підштовхує до прагнення більшості платників податків діяти в тінь. Аналіз формування валового внутрішнього продукту розкриває істотні мінуси цього механізму, бо із зростанням податкового тиску в прямій залежності зменшуються податкова складова наповненості бюджету, що свідчить про порушення межі оптимальності [12].

Ще одним явищем нашої економічної політики (з часу здобуття незалежності України) стало надання незаконних пільг, людям що наближені до влади. Відбувалося це у вигляді приватизації державних підприємств, через створення так званих малих кооперативів, більшість з яких діяли при державних промислових підприємствах. Створення малих кооперативів виявилось дуже вдалою формою поглинання державних коштів у приватні руки.

У 1994 році до початку червня в Україну було приватизовано майже 70% усіх підприємств промисловості і сфери послуг. З самого початку це являло собою масову спекулятивну операцію, яка призвела до криміналізації економіки, небаченому соціальному розшаруванню і появі ворогуючих соціальних груп[5,с.353].

Недосконалість системи пільг в Україні, неправильне їх функціонування, створило нерівномірне податкове навантаження на суб'єктів господарювання. Ідея правильна бо пільги мають стимулювати економіку, вирівнювати навантаження, але в реальному часі –це породжує ще більший тиск. Скориставшись даними опитувань : у середньому підприємства в Україні приховують близько 30% свого доходу[9].

За роки незалежності українську податкову систему не критикував хіба що ледачий. Хто не злословив щодо неї, не обіцяв навести порядок. Пам'ятка: податковий тиск є причиною тінізації економіки. Наведено декілька реальних прикладів прогалин в податковій системі.

Приклад 1.Візьміть у руки купюри по одній гривні. Чим вони відрізняються? Здавалося б, нічим. Це у нормальній країні. Але не в нас.

Виявляється, гривня, куплена за долари, ввезені з-за кордону, має переваги: дохід, отриманий від її розміщення, не підлягає оподаткуванню.

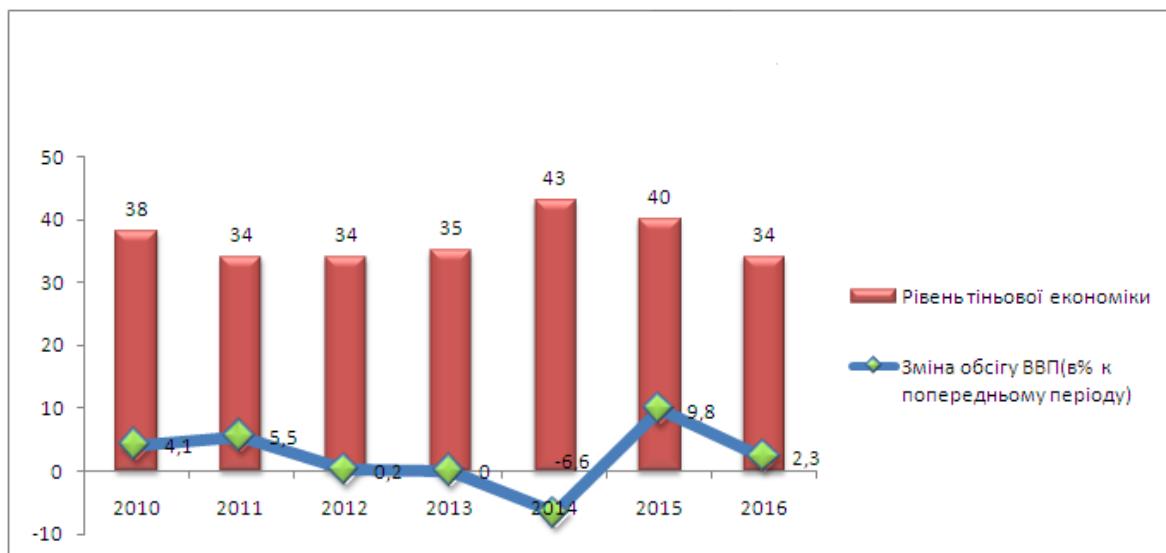
2. Страшний наслідок цієї пільги. Вітчизняне м'ясо продається з ПДВ, імпордне без нього. За всіх інших рівних умов воно завжди буде дорожчим. А тепер, мабуть, вас не дивуватиме масове проникнення дешевого, імпорту на національний ринок. По суті, імпорт дотувався з бюджету. Страшна ситуація: для знищення власної національної економіки використовувалися кошти національного бюджету.

3. Фірма існує кілька років, постійно має гроші на рахунку, а заробітну плату працівникам не виплачує. Навіть відомості на зарплату не існує. Але якщо глянути на людей, які працюють у цих фірмах, то не скажеш, що вони не мають доходів. На роботу, як кажуть, ідуть з радістю. Ці працівники ніколи не пікетують Верховної Ради України чи Кабінету Міністрів з приводу невиплаченого їм заробітку. Бо насправді зарплату їм виплачують, тільки нелегально, в конверті, без відомості. А чи будуть в Україні легально платитися заробітки, якщо при 200 гривнях заробітку треба додатково сплачувати майже 100 гривень нарахувань? Роблячи це в конверті, 100 гривень залишається підприємству. І доки в Україні буде такий високий рівень нарахувань на зарплату, доти економіка діятиме в тіні [12].

Відомо, що з початку 1993 року, ціни в країні зростають значно більшими темпами, ніж офіційна заробітна плата: мінімальна і навіть середня по країні оплата за працю сьогодні не задовольняє необхідного прожиткового мінімуму. Однак на сьогодні соціальна ситуація в країні не досягла критичної межі; банківські рахунки населення зростають, а число знов створених на підприємницькій основі господарських організацій збільшується - незважаючи на те, що кожна третя з новостворених дрібних і середніх фірм по структурі є збитковою. Є всі аргументи щоб думати, що і проблема виживання, і проблема первісного нагромадження капіталу вирішується сьогодні в Україну шляхом активного включення населення у різні процеси, які розгортаються в рамках тіньової економіки.

Також потрібно зазначити основні види тіньової економічної діяльності, характерні для сучасного етапу розвитку України [6,с.259]:

- приховування частини реального доходу громадян і прибутків підприємств від оподаткування;
- приховання різниці між звітними і реальними цінами на товари і послуги у разі їх реалізації;
- нелегальний витік капіталу в офшори;
- корумпована система;
- випуск і реалізація неврахованої продукції і надання неврахованих послуг;
- нелегальні зовнішньоекономічні операції (контрабанда);
- нелегальні валютні операції;
- кримінальний промисел;
- фінансове шахрайство;
- дрібні розкрадання на підприємствах і в установах державного зразка;
- незаконна приватизація державної власності.

Рис.2.1. Динаміка рівня тіньової економіки,[12]

Тіньовий сектор зростає, також за оцінками експертів, тіньовий оборот в Україні найбільш поширений в таких галузях: в торгівлі (80%), будівництві (66%), нерухомості (60%), гральному бізнесі (53%), громадському харчуванні (53%), засобах масової інформації (53%), транспорті та перевезеннях (46%). Корумпованими є також сфера поставок енергоносіїв, землевідводи, приватизація. Особлива категорія ринок керівних посад, явище коли за робоче місце потрібно

платити причому ця тенденція зберігається ще від часів незалежності з року в рік. Тут розставляють потрібних людей на пости у виконавчій владі, правоохоронних та фіскальних органах [12].

Основні причини тотального рівня економіки України:

- інтерес окремих представників державних структур в існуванні тіньової економіки і в отриманні з цього тіньових доходів;
- потужний податковий пресинг, що призводить до зменшення зацікавленості юридичних і фізичних осіб у легальній економічній діяльності-це для них не вигідно;
- посилення діяльності кримінальних структур, інтеграція організованої злочинності із суб'єктами економічної діяльності;
- незахищеність громадян і підприємств від посягань злочинних угруповань;
- правова незахищеність суб'єктів економічної діяльності від зловживань ,пресингу, протидії і домагань з боку представників різних структур і рівнів держапарату;
- низька межа оплати праці у держслужбовців і працівників бюджетної сфери;
- соціально-економічна криза, збільшення рівня безробіття, відсутність соціального захисту населення;
- відсутність альтернативного використання тіньового капіталу;
- міждержавна інтеграція тіньового сектору економіки і суб'єктів тіньової економічної діяльності;
- ігнорування конкурентності і доступності приватизації для легальних капіталів (у тому числі й іноземних);
- втрата історичних традицій, недотримання моральних і етичних норм кодексу підприємницької та робочої честі, неповажання приватної власності [4, с. 348].

Стрімкий процес розвитку феномену тіньова економіка яскраво помітний ,також наведено багато прикладів. Важливо детінізувати економіку України.

3. Шляхи детінізації вітчизняної економіки

Проблема детінізації давно посідає пріоритетне місце в світі і в Україні, але у вітчизняній економіці не вистачає політичної волі, також практичних кроків. Впливу криміналізації і «тінізації», зазнали буквально всі сфери економіки, також невід'ємною складовою економічних процесів є тіньова діяльність.

Для початку подивимося, як можна мінімалізувати вплив тінізації. Перший крок вже був зроблений президентом Л. Кучмою (відповідно вимогам Європейської Конвенції «Про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом» від 17 грудня 1997 року)- це був Указ «Про заходи щодо легалізації фізичними особами доходів, з яких не сплачено податки» (від 31 березня 2000 року). Важливий для уваги аспект, що цей Указ не поширюється на юридичних осіб, хоча, як було зазначено, потужні фінансові структури можуть абсолютно законно здійснювати операції з «тіньовим підтекстом», не привертаючи до себе увагу охоронців закону. Завдяки соціологічним опитуванням, підприємці вважають, що повідомляти владі всі свої фінансові дії за умов нестабільного законодавства дуже небезпечно. Отже, в разі успіху цього Указу до бюджету мали надходити кошти [10].

Другим відомим кроком від 2014 року стало електронне декларування, що не увінчалось успіхом. З приводу цього були створені кільканадцять антикорупційних установ, очільники яких отримують захмарні зарплати та виписували собі фантастичні премії. Закон про «...електронне декларування» не зачіпляє олігархів, а притискують малий і середній бізнес, котрий був рушійною силою. Обов'язкове декларування не зламало систему, хоч уряд мав такі наївні сподівання, також це не призвело до очікуваного ефекту і не знизився рівень тінізації економіки. Оскільки отримувачі по-справжньому солідних тіньових прибутків, як не декларували їх до сьогоднішнього дня, так і не збиратимуться

декларувати у майбутньому. Виводити з тіні високопосадовцям слід спочатку самих себе, а інші категорії громадян, як то кажуть, «підтягнуться» в процесі.

Щоб окреслити шлях вирішення проблеми тінізації економіки ,наведемо визначення :детінізація економіки- це комплекс дій ,спрямованих на подолання та викорінення причин та передумов тіньових процесів і явищ.

На думку провідних учених, основними пріоритетними завданнями для державної політики щодо детінізації економіки України мають стати:

1.Проведення реформ в податковій системі ,з метою рівномірного розподілу тиску на платників ,також спрощення процедури податкового адміністрування.

2. Збільшити контроль у бюджетній сфері, запровадження прозорих механізмів розподілу та використання бюджетних коштів.

3. удосконалення системи грошово-кредитної та банківської, оптимізація механізму кредитування, її спрощення та максимальна доступність для людей.

Потрібні зміни, радикальні зміни. Вони можливі ,якщо нинішню систему буквально “викинути на смітник історії”, а всім громадянам відкрити особисті, персональні накопичувальні пенсійні рахунки .Потрібно розробити та реалізувати низку заходів щодо протидії тінізації. Зокрема, це заходи щодо детінізації та декриміналізації економіки, запобігання непродуктивного відтоку капіталу, захисту суб'єктів господарювання від рейдерства та детінізації політичного процесу [7].

Скажімо, сьогодні, коли вчитель отримує 100 гривень заробітку, одночасно з бюджету в Пенсійний фонд відраховують 32 гривні. Це явище породило цікаву думку в одного економіста – політика В. Пізенка в цій ситуації ,за системою персональних рахунків 32 гривні йтимуть не в котел, а в особистий фонд вчителю. З виходом на пенсію саме з індивідуального рахунку і виплачуватиметься пенсія. Вона прямо залежатиме від заробітку і стажу роботи. Тоді з'явиться інтерес легалізувати заробітки, бо від цього залежатиме забезпечене майбутнє. Сьогодні заробляєш багато чи не працюєш зовсім — пенсія однакова. А пропонується принципово нова річ. Вона дасть змогу не тільки створити систему пенсійного забезпечення (діє вона, наприклад, в Чилі, і дуже ефективно), але й суттєво зменшити податок на фонд заробітної плати. Податок

зникає, він включається в доходи працівників, які заощаджуються, накопичуються для особистого пенсійного забезпечення [10].

Основними напрямками детінізації економіки на початкових етапах повинні бути легалізація доходів (протидія схемам з використанням збитковості на підприємствах і видачі зарплатні у конвертах) і адаптація податкових реформ до сучасних умов, без створення додаткового навантаження на бізнес та населення. Невід'ємною часткою реформування має стати скасування не малої кількості деяких видів податків. Пріоритетними реформами мають бути ті, що сприяють поверненню тіньових капіталів у легальну економіку, блокуватимуть формування тіньових фінансових потоків та витік капіталу в офшори, а також спрямовують амністовані капітали некримінального походження на інноваційну діяльність. На даний момент ситуація залишається досить напруженою, рівень тіньової економіки у 1 кв. 2016 р. склав 41% ВВП ,порівняно з попередніми роками він зріс[3,с.-350].

Щодо змін то потрібно по-перше декриміналізувати економіку. Це включає боротьбу з корупцією, вдосконалення і покращення діючих структур при чому деякі фактори потрібно повністю виключити.

Окреслимо декілька напрямків детінізації[7]:

1.Організаційно-правове забезпечення економічних передумов детінізації, слід робити так усунути фактори, що зумовлюють або сприяють негативному руху капіталів за кордон та відтворюють тіньову економіку.

2.Оптимізація структур.

Варто звернути увагу на теорію детінізації вітчизняної економіки, автором якої є професор, заслужений юрист України, В. М. Попович, акцентує увагу на правовій складовій боротьби з тіньовою економікою. Створення такого середовища, де гарантовані права і визначеність прав власності, де тіньова економіка була б економічно неефективною. Тому для цього потрібно застосовувати методи стимулюючого, а не репресивного спрямування. Основним стратегічним напрямком легалізації економіки України потрібно визначити створення соціально орієнтованої ринкової економіки на базі відродження та прискореного розвитку перспективних секторів вітчизняного виробництва,

надання більшої керованості процесам, що відбуваються в економічній та соціальній сферах України [9].

Потрібне створення певних стабілізаційних організацій, бо коли люди почнуть виводити гроші з тіньового сектору вони почнуть відчувати недостачу ресурсів, отже їм потрібно давати щось в замін .Не обіцяти постійно ,керуватися принципом «не словом, а ділом».

Стратегічною метою детінізації економіки має стати істотне зниження рівня тінізації шляхом створення сприятливих умов для залучення тіньових грошей у законну економіку та примноження національного багатства. Потрібно провести активну інвестиційну політику з урахуванням і розробкою податкових стимулів ,щодо використання капіталу одержаного від комерційних банків. Боротися з корупцією потрібно завжди також вчасно виплачувати заробітну плату ,стимулювати зростання кількості робочих місць, забезпечити правовою підтримкою підприємства та організації ,що розвиваються. Прийняти пакет законів в, які б чітко регламентували економічну роботу суб'єктів економіки та унеможливили відхід від легальної галузі економіки [5].

Щодо заходів запобігання непродуктивного відтоку капіталів з України слід забезпечити дієвий захист та збільшити надійність державних гарантій прав власників та інвесторів; забезпечити стабільність і прозорість процесів, покращити інвестиційний та підприємницький клімат; за мету поставити подолання тіньових явищ у сфері зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, у системі митного регулювання; рівнятися до європейських стандартів; боротися з корупцією.

З метою детінізації політичного процесу потрібні: моніторинг власності державних службовців і депутатів всіх рівнів; заборонити анонімних пожертв-подарунки(мільйонні суми просто так не даруються і це всім зрозуміло); опублікування щорічних фінансових звітів діяльності політичних партій; проведення офіційного моніторингу використання виборчих фондів; запровадження повної майнової відповідальності через радикальний механізм конфіскації власності державних службовців, причетних до процесу "відмивання грошей" та розкрадання державного майна і бюджетних коштів; запровадження

справедливого податку на нерухоме майно; реформування судової гілки влади України тощо.

Детінізації економіки через зазначені заходи, сприятиме не лише формуванню діючого ринкового середовища, розвитку економіки, легалізації капіталу, процесу демократизації економіки і суспільства в цілому, а й значному підвищенню конкурентоспроможності економіки та усуненню реальних загроз національній безпеці держави.

Висновок

Отже, за результатами проведеного нами дослідження необхідно узагальнити, що тіньова економіка глибоко проникла у всі сфери діяльності господарюючих суб'єктів; стала властива всім державам, незалежно від їх стану розвитку. Від правильного розуміння сутності тіньової економіки, коректного окреслення причин її виникнення та закономірностей розвитку залежить ефективність боротьби з нею та легалізації тіньового сектора.

Як правило, розвитку тіньової економіки сприяє корупція, недосконалість законодавчої бази, високі ставки оподаткування, низький рівень оплати праці тощо, що є досить характерним саме для “країн колишнього соцтабору”. Встановлено, що в нашій країні обсяги тіньової економічної діяльності за різними підрахунками, є одними із найвищих у Європі. Це є свідченням неефективної та нестабільної правової й економічної системи держави. Необхідно зазначити, що сформовану ситуацію в економічно розвинутих країнах світу вирішують за допомогою пошуку нових дієвих шляхів легалізації тіньової економічної діяльності. Вважаємо, що серед пріоритетів детінізації економіки є розробка комплексу заходів щодо протидії тінізації фінансових потоків, легалізації ринку праці та детінізації земельних відносин [5].

Підводячи підсумки вищесказаного, необхідно домагатися істотних змін в економічній політиці, яка забезпечить нормальні умови для функціонування вітчизняних виробників.

Сподіватися на позитивні зміни можна лише за умови усунення причин, що породжують тіньову активність, прийняття взаємопов'язаного комплексу заходів в

області вдосконалення оподаткування і корпоративного управління, контроль структури розрахунків та інших непрямих заходів разом з посилюванням санкцій за заняття тіньовим бізнесом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базіліновська О. Я. Мікроекономіка: навчальний посібник / О. Я. Базіліновська - К. : Центр практичної навчальної літератури, 2006. - 432 с.
2. Ванькович Ю. М. Визначення сутності тіньової економіки / Ю. М. Ванькович // Вісник нац. ун-та «Львівська політехніка». - 2009. - № 657. - С. 450 - 456.
3. Горобіноська І.В. Тіньова економіка - як результат ухилення від сплати податків / І.В. Горобіноська, О.І.Шептунов // Збірник наукових праць КНТУ. - 2013. – №3. – 417 с.
4. Засянська А.В. Основи боротьби з тіньовою економікою / А.В. Засянська // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 5. – 342 с.
5. Оцінка тіньового сектора економіки України /Корпунос В.А. // Зб. наук. пр. Донец. держ. ун-ту упр. Сер.: "Економіка".- 2013.- Т. 5, вип. 34: "Економіка підприємства і території". – 366 с.
6. Мушинська Н. Ю. Деякі теоретичні аспекти щодо тінізації економіки / Н. Ю. Мушинська // Научно-техническая книга, 2004. – С. 258 - 262.
7. Нагребельний В. П. Тіньова економіка / В. П. Нагребельний, В.М. Попович // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К., 2009.- Т.6.- 276 с.
8. Приймаченко О.В. Соціально-економічні причини виникнення тіньової економіки в Україні (Електронний ресурс) / О.В. Приймак // Національна бібліотека України ім. В. Вернадського: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/2013_42/file/Primak.pdf .

9. Чому українська податкова система потребує ремонту?2015:
[Електронний ресурс].-Режим доступу :

<http://pynzenyk.com.ua/Achievements/detail.php?ID=436>.

10. Фукс А.Е. Тінізація економіки, проблеми її детінізації та легалізації в Україні. Наук.зб. Вчені записки. Вип. 13, Київ, КНЕУ, 2011.

11. Ходжаян, Б. О. Тіньова економіка як економічна категорія та об'єкт оцінювання / А. Б. Ходжаян, Т. В. Шиптенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка . -2014. - № 11. –С.74-81.

12. Шелудьков П.М. Проблема вітчизняної тіньової економіки / П.М. Шелудьков // Фінанси України. – 2014. - №9. – 342 с.